

Масъалашое, ки Карим Давлатов дар маколаи «Ҳаракати босмачигарӣ чун лаккаи таърихии нахзатӣ» ба миён гузоштааст, дар чомеаи имрӯзаи мо ба хотири тарбияи солими насли чавон хеле ба маврид буда, аз аҳамияти калони назариявӣ амалӣ бархурдор мебошад. Ин чо ҳақ ба чоғиби муаллиф аст, вақте ӯ байни босмачиҳо ва нахзатиҳо як айғияти равшанеро мушоҳида менамояд.

Босмачиҳо хомии низоми ақибмондаи феодали ва расму анъанаҳои асримиёнагӣ буданд ва барои абадӣ нигоҳ доштани ин сохти пӯсида бо ҳар роҳу васила мардумро тороч менамуданд. Нахзатиён низ баҳри эҳёи он низоми фарсуда талош варзида, бо дастури хоҷагонашон ба нобуд кардани чехраҳои саршиноси миллати тоҷик камар бастанд. Куштори С.Кенчаев, Ҳ.Косимов (қаҳрамони Иттиҳоди Шӯравӣ), Сайф Раҳимзои Афғардӣ ва чандин нафарони дигар аз қабили онҳое ҳастанд, ки бо дастӣ котилони нахзатӣ ба мағр маҳкум шуданд. Босмачиён барои пойдоғии сохти амирӣ манфиатҳои зиёди моддию маънавӣ доштанд. Нахзатиҳо низ барои бунёди он низоми пӯсида манфиатҳои маҳсули ҳудро мегиданд. Барои пойдоғии он кӯшиш карданд, ки аз дастгирии қувваҳои манфиатҳои ҳориҷӣ истифода қунанд.

Босмачиҳо чомеаи дунявии илму маърифатбунёдро душмани каттоли ҳеш қарор дода буданд, террористони нахзат низ дар бунёди чомеаи дунявӣ душмани чоғии ҳешро гида, ҳатто барои бардоштани як қалимаи «дунявият» аз «Конститутсия» хеле талош варзида буданд. Босмачиён барои расидан ба ҳадафҳои нопоки ҳеш роҳу усулҳои зиддиинсониро истифода бурданд, инҳо низ (нахзатиён) дар ин самт аз ҳаммаслақони як аср пешинаи

хеш ҳеч камие надошта, баръакс аз онҳо меғузарониданд. Босмачиҳои дузду гонатгар дар роҳи расидан ба ҳадафҳои худ ба кишри бесавод ва торики ҷомеа таҷа мекарданд. Ин ҳолат дар «Дохунда»-и С.Айнӣ ҷунин тасвир шудааст: «Нафаре аз одамони Иброҳим-бӣ ба сурати ҷӯпон ривояти пайдо намудани як аспӣ сӣҳи думбуридаи занҷирнӯхтадор ва дар даруни борҳо мавҷуд будани ду кутти тир ва шаш дона милтикро дар назди мардум накл кард, Иброҳим-бӣ баъди шунидани ин суҳанон ба мардум нигоҳ карда гуфт! Шунидед! Ин аст ёрии илоҳӣ, ин аст силоҳи ғайбӣ, ки Худо ба мо ғиристодааст, шумо ҳама беимонед, ки дар роҳи Худо ёрӣ доданро намехоҳед, акнун ман миёни ҳудро маҳкам баста, ба қор баромадам, ҳар қас, ки ғардантобӣ қунад, доништа монад, ки ба ғазабӣ Худо ғирифтормешавад ва ба ҷо оварандаи он ғазаб ҳуди ман ҳастам..» Босмачиҳои нав (нахзатиён) низ солҳои 90-уми аспӣ ғузашта маҳз кишри қамсавод ва пойбанди ақидаҳои носолими динибудай аҳолии мамлақатро асосӣ нерӯ ва таҷағоҳи хеш қарор дода буданд.

Хулоса, бисёр ҳуб мебуд ағар аз тарафи қоршиносон ва таҳлиғарони ҳодисаҳои таъриҳӣ дар ин мавзӯ ҳар ҷӣ бештар мақола ҷоп меғардиду сӣмои воқеии ин ду кишри ҳам барои миллату дин ва ҳам барои тамоми башарият ҳатарнок ғош меғардид, зеро насли ҷавоне, ки баъд аз ин ба ҳаёти ғаъоли ҷамъиятӣ ворид меғардад, бояд аз ин ҳатарҳо, яъне таъсири нодурусти нерӯҳои манфиатҷӯе, ҷун нахзатиҳо ва амсоли онҳо дар амон бошад. Сониян, ағар хоҳем, ки ҷомеаи тоҷикро як ҷомеаи пешқадам ва барои тамоми ҷомеаи башарӣ намунавӣ муаррифӣ намоем, бояд дар мағқурай насли ҷавон танҳо арзишҳои созандаву замонавӣ ташаққул бояд дода шавад.

Рустам Қобулиев, таҳлилгар